

מה נכלל בברכת הלחם

ברכה ראשונה

ברכת המוציא נתקנה על סעודת לחם, וכל מאכל שהוא בכלל הסעודה, כלומר שנאכל כהמשך ללחם לשביעה יתירה, נפטר בברכה זו ואינה טעון ברכה לעצמו (סי' קעז סעיף וההגדרה היא דברים הבאים בסעודה מחמת הסעודה, ובדיוק הדברים עיין בספר חוט שני ברכות עמ' קסז).

אבל מאכלים שלא נאכלים למטרת שביעה אלא לתענוג וחווית הטעם, אינם קשורים לאכילת הלחם, אינם נפטרים בברכת המוציא.

הגדרת המאכלים שהם חלק מהסעודה: כל מאכל שנאכל בדרך כלל לשביעה, כגון סלטים, דגים בשר ושאר תבשילים. וכן האוכל משהו מתוק שנאכל כחלק מהסעודה עצמה, כגון פירות מבושלים המוגשים עם הבשר וכו', וכן סלט וולדורף, או סלט חסה עם פירות (סי' קע"ז סעיף א. ולגבי פירות המוגשים עם שאר מאכלים בתוך הסעודה למטרת הסעודה שכתבתי שהם חלק מהסעודה ואינם צריכים ברכה לעצמם, עיין בסי' קע"ז משנ"ב ס"ק ד וסי"ק ה, ובספר חוט שני בהלכות ברכות עמ' קסח. ואם עיקר הסעודה היא על פירות בפני עצמם, כגון שנוטל ידיים ואוכל מרק פירות ושאר פירות חיים וזוה הוא שבע יש ספק האם אפשר לומר שזה נחשב סעודה, ועל כן אינו מברך ברכה ראשונה אך יותר טוב שיאכל חלק מהפירות יחד עם הפת ממש – קע"ז, ג).

הגדרת המאכלים שאינם חלק מהסעודה: מאכלים שלא נאכלים לשביעה, אלא להנאה ותענוג, כגון פירות למיניהם שנאכלים למתיקות, וכן גלידות וכדו' שנאכלים לקינוח, אינם מעיקר הסעודה, וקודם אכילתם טעונים ברכה ראשונה (סי' קע"ז סעיף א ובמשנ"ב ס"ק ד וכך כתבו רוב האחרונים. ויש שרוצים לומר שכל שהוא מסדרי הסעודה, שתמיד רגילים לאכול אותו בסעודה, אפילו שהוא מגיע לקינוח, נחשב כחלק מהסעודה ולא מברכים עליו, אך למעשה לא נוהגים כך).

עוגות הנאכלות לקינוח: מצד אחד יש לברך עליהם שהרי הם באות כקינוח ואינם מעיקר הסעודה, אבל כיון שיש ספק שמא הם פת ממש, שהרי מצאנו מחלוקת ראשונים מה זו פת הבאה בכיסנין, ועל כן נוהגים שלא מברכים על מיני מאפים בסעודה אלא א"כ יתקיימו בהם שלושת התנאים של פת הבאה בכיסנין (נילוש, ממולא ונכסס, כגון גלילות וערגליות). וגם בסוג הזה אם אוכלם להשלים את השובע שלו הרי זה כפת ולא יברך (ע"פ סי' קס"ח במשנ"ב ס"ק מא ובביאור הלכה שם. ובכף החיים בסי' קסח אות עא, כתב שבכל מקרה עדיף לאוכלה לאחר הסעודה בברכה).

ברכה אחרונה

ברכת המזון בשונה מברכת המוציא אינה פוטרת רק את המאכלים המגיעים להשביע אלא את כל המאכלים הקשורים לסעודה.

מה נחשב קשור לסעודה?

- א. כל מה שנאכל בסעודה, גם מאכלים שנאכלו כקינוח (סי' קע"ז סעיף א).
- ב. מאכלים שנאכלים לפני הסעודה ונועדו לפתוח את התאבון לסעודה עצמה (קע"ז משנ"ב ס"ק ב. ולכתחילה יאכל מפח' משיעור המחייב ברכה אחרונה לחוש לשיטות שגם בזה צריך לברך ע"פ שעה"צ ט).
- ג. מאכלים שנאכלים קודם סעודה והם פוטרים בברכתם הראשונה מאכלים שנאכלים בסעודה שלא נפטרים בברכת הלחם, כגון שמברך על פירות לפני סעודה ומתכנן להמשיך לאוכלם גם בסעודה, כיון שהפירות שבתוך הסעודה נפטרו בברכה ראשונה שברך על מה שאכל לפני, הכל נחשב כמו אכילה אחת, וברכת המזון תפטור הכל (קע"ז משנ"ב ס"ק ב. וכ"כ בן איש חי נשא ס"ד חזו"ע ברכות עמ' ה-ח).

מה נכלל בברכת הלחם

מאכלים שאין להם קשר לסעודה

אכילת מיני מזונות לפני הסעודה : מיני מזונות שהם בגדר תבשיל, כגון קוגל אטריות או דייסת קוואקר וכדו', חייב לברך עליהם על המחיה אפילו אם התחיל כבר בסעודת הפת, ורק בדיעבד אם כבר בירך ברכת המזון לא יחזור ויברך על המחיה (סי' ר"ח ס"ק עה, וכ"כ חזו"ע ברכות ע"ו קפג).

מיני מזונות שאינם בגדר תבשיל, כגון עוגות וכו' דעת המשנה ברורה שכיון שיש צד שהם פת, לא יברך עליהם ברכה אחרונה קודם הסעודה ויכוון לפוטרים בברכת המזון של הסעודה (סי' קע"ו, ב. וכ"כ בילקו"י בקיצור שו"ע קעז, יג. ועיין בשיטת האור לציון פי"ב, ז שכתב כן לברך).

אכילת מיני ירקות לפני הסעודה : כיון שעל הירקות שבתוך הסעודה אינו מברך ברכה ראשונה שהרי הם חלק מהסעודה, נמצא שאין שום קשר בין הירקות שאכל קודם הסעודה לירקות שאוכל בסעודה, ועל כן דעת המשנה ברורה שיברך עליהם ברכה אחרונה, ואפילו אם לא בירך ברכה אחרונה קודם ברכת המזון יברך לאחריה. אך דעת הגרע"י שלא יברך ברכה אחרונה, שמא הירקות שלפני הסעודה מסייעים לפתיחת התאבון, וזה יוצר קשר לסעודה (עיין בסי' קע"ו ב, ובסי' ר"ח סעיף יז, כיון שירקות אינם בגדר מזין שנפטר בברכת המזון. ובדעת בגרע"י עיין בחזו"ע ברכות ע"ו ה).

אכילת מיני פירות קודם הסעודה : דעת המשנה ברורה שאם לא מתכנן לאכול פירות בתוך הסעודה, נמצא שאין קשר בין הפירות הללו לסעודה, ועל כן יברך עליהם ברכה אחרונה קודם ברכת המזון, ודעת הגרע"י שיש לחוש שהפירות פותחים את התיאבון לסעודה וזה יוצר קשר לסעודה ועל כן לא יברך עליהם ברכה אחרונה (מקורות הנ"ל).

ברכה אחרונה קודם ברכת המזון

כל האופנים שלמדנו שלא יברך בהם ברכה אחרונה קודם ברכת המזון, זה דווקא כאשר הסעודה סמוכה לסיום האכילה, שאז יש חשש ברכה שאינה צריכה. אבל אם יש מרווח זמן בין סיום האכילה לסעודה, בכל מקרה יכול לברך ברכה אחרונה, ואין חשש ברכה שאינה צריכה כיון שאלו שתי אכילות שונות (ע"פ סוף דברי המשנה ברורה בסי' קע"ו, ב וכ"כ האחרונים).